

Acta Academiae Beregsasiensis

2013/2

ISSN 2310-1954

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis

Науковий вісник

- *історія*
- *філологія*
- *педагогіка*

Том XII, № 2

Берегове
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20186-9986Р від 18.07.2013 р.

„Acta Academiae Beregsasiensis” засновано у 2000 році
та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці II

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці
(протокол №10 від 10 грудня 2013 р.)

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ:

кандидат педагогічних наук І. Орос, доктор біологічних наук Й. Сікура

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

історичні науки

І.Мандрик доктор історичних наук (заст. гол. ред.)
М.Матьовка доктор історичних наук
П.Федака доктор історичних наук
В.Брензович кандидат історичних наук
І.Самборовскі-Нодь кандидат історичних наук
Ю.Чотарі кандидат історичних наук
А.Бочкор кандидат історичних наук

філологічні науки

М.Сюсько доктор філологічних наук (заст. гол. ред.)
А.Золтан доктор філологічних наук (Науковий університет ім. Лоранда
Етвема, Будапешт)
М.Контра доктор філологічних наук (Сегедський науковий університет)
І.Ковтюк кандидат філологічних наук
О.Кордонець кандидат філологічних наук
І.Пенцкофер кандидат філологічних наук (відповідальний редактор)
С.Черничко кандидат філологічних наук

педагогічні науки

Н.Лисенко доктор педагогічних наук
Л.Макаренко доктор педагогічних наук
А.Сабо доктор педагогічних наук (заст. гол. ред.)
М.Левринц кандидат педагогічних наук
І.Орос кандидат педагогічних наук
І.Силадій кандидат педагогічних наук (відповідальний секретар)

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis:** науковий вісник / Міністерство освіти і науки
України, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II; гол. ред.:
І.Орос, Й.Сікура. – Берегово: Вид-во Валерія Падяка, 2013. – Том XII, № 2. – 280 с.
(серія: історичні, філологічні та педагогічні науки)

У науковому віснику „Acta Academiae Beregsasiensis” Закарпатського угорського
інституту імені Ференца Ракоці II розглядаються актуальні питання наукових досліджень
докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ
не лише України, але і зарубіжних країн, які працюють у галузі педагогічних, історичних та
філологічних наук.

УДК 001.2
ББК 72

ISSN 2310-1954

© Автори статей, 2013
© Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II, 2013

ISSN 2310-1954

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

Acta Academiae Beregsasiensis

Tudományos folyóirat

- *történelem*
- *filológia*
- *pedagógia*

XII. évfolyam 2. kötet

Beregszász
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Nyomatott tömegtájékoztatási eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20186-9986P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2013.07.18-án

„Acta Academiae Beregsasiensis” 2000-ben lett alapítva és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg

Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2013.12.10., 10. számú jegyzőkönyv)

FŐSZERKESZTŐK:

dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

történelemtudomány

*dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.*

filológia

*dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (felelős szerkesztő)
dr. Szjuszko M. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Zoltán A.*

pedagógia

*dr. Liszenko N.
dr. Lőrinc M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Szilagyij I., (felelős titkár)*

KORREKTÚRA:

G. Varcaba I., Lőrinc M., Kordonec O.

TÖRDELÉS:

Kohut A.

A szerkesztőbizottság címe:
90202 Beregszász, Kossuth tér 6,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola
Tel.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© A szerzők, 2013
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola, 2013

ISSN 2310-1954

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II. TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN INSTITUTE

Acta Academiae Beregsasiensis

Research Journal

- *history*
- *philology*
- *pedagogy*

Volume XII, № 2

Beregszász
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB № 20186-9986P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine, December 20th, 2013

The journal „Acta Academiae Beregsasiensis” was established in 2000 and is published by the
Publishing Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

Recommended to publication by the Scientific Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, record № 10 from December 10

EDITOR-IN-CHIEF:
dr. I. Orosz, dr. J. Szikura

EDITORIAL BOARD:

history

dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.

philology

dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (Editor of the issue)
dr. Szjuszko M. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Zoltán A.

pedagogy

dr. Liszenko N.
dr. Lőrincz M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Szilagyij I. (secretary)

PROOF-READING:

G. Varcaba I., Lőrincz M., Kordonec O.

MAKEUP:

Kohut A.

The address of editorial board:
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute
Kossuth square, 6.
90202 Berehove, Ukraine
Tel.: (380-3141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© Authors, 2013
© Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, 2013

Зміст

Історичні науки

ВАРОДІ Н.: <i>Учасники угорської революції 1956 року в ужгородській в'язниці</i>	13
БРАНН В.: <i>Еміграція до США та роль Ю. Фірцака у „Верховинській акції”</i>	21
ПОХИЛЕЦЬ С.: <i>Історико-географічне розташування міста Берегово наприкінці XIX – початку XX ст.</i>	31
СЕКЕЙ Г.: <i>Баранківський замок в історії</i>	36
ЧОТАРІ Ю.: <i>Архівні матеріали дворянської родини Прибек (1346–1900)</i>	42
МОЛНАР Ф.: <i>Ставлення керівництва духівництва Мукачівської греко-католицької єпархії до русинської ідентичності у 1848–1849 рр.</i>	59
ДАНЧ К.: <i>Загальна характеристика Берегівського реформатського кладовища</i> ...	71
МОЛНАР Д. Е.: <i>Богнар Золан: Табори військовополонених та доля полоненого військовослужбовця в Угорщині, окупованій Червоною армією (1944–1945)</i>	83

Педагогічні науки

БАКОТА ПОШФАІ Е.: <i>Географічна інтерпретація поширення знань інформаційних технологій інженерії</i>	87
БЕРГХАУЕР-ОЛАС Є.: <i>Сильне прагнення до засвоєння знань з бажанням визнання (Кейс-стаді)</i>	99
ПОЛЛОІ К.: <i>Розкриття травматичних вражень з допомогою методів візуальної виразної психології</i>	114
СЕНЬО Д.: <i>Особливості розвитку здібності до малювання в учнів початкових класів</i>	120

Філологічні науки

ЧЕРНИЧКО С.: <i>Європейська хартія регіональних мов або мов меншин в Україні</i>	127
Г. ТОВТ І.: <i>Аналіз заключного звернення молитви «Ангел Господній» («Angelus»)</i> ..	147
БРЕНЗОВИЧ М.: <i>Поезія Емілі Дікінсон „Because I could not stop for Death (712)”</i>	158
ГАЛ О.: <i>Пам'ятки військової служби в рукописних джерелах</i>	162

Різні (економіка, біологія...)

М. С. Дністрянский, Н. І. Дністряньська: <i>Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)</i>	174
ФЕНЬВЕШ В., ШЕПШ Б.: <i>Іпотечні кредити, номіновані у швейцарських франках, євро та угорських форинтах в (на) період третини строку кредитування</i>	181
БАЛОГ Н.: <i>Дослідження географії добробуту та просторової структури с. В. Добронь з допомогою геоінформатичних методів</i>	187
БЕРГХАУЕР О., НОДЬ О.: <i>Екотуристичні можливості на Закарпатті</i>	199
ВІНЦЕ Т.: <i>Стан води каналу Верке за кількома досліджуваними параметрами</i>	208
САНІ С., КЕДЕБЕЦ К.: <i>Попередні дані до вивчення фауни прямокрилих (orthoptera) гори Шом (Закарпатська рівнина, Західна Україна)</i>	217

*

Привітання Феєр Клари

БАРАНЬ Б.: <i>Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеса «Обездоленность»</i>	222
ФОДОР К.: <i>Переклад реалій роману О.Пушкіна „Євгеній Онегін”</i>	240
ГУСТИ І.: <i>Процес становлення вчителя під опікою наставника</i>	246
ЛЕХНЕР І.: <i>Новітні вирази в угорській мові закарпатців</i>	262
ВРАБЕЛЬ Т.: <i>Оволодіння культурою мовлення в іншомовному оточенні</i>	277

Tartalom

Történelem

VÁRADI NATÁLIA: '56-os magyar forradalmárok az ungvári börtönben	13
BRAUN LÁSZLÓ: <i>Az amerikai kivándorlás és Firczák Gyula szerepvállalása a Hegyvidéki akcióban</i>	21
POHILECZ SZILVESZTER: <i>Beregszász történeti földrajzi viszonyai a XIX. század végén és a XX. század elején</i>	31
SZÉKELY GUSZTÁV: <i>Baranka vára a történelemben</i>	36
CSATÁRY GYÖRGY: <i>A villei Pribék család levéltárának iratai (1346–1900)</i>	42
MOLNÁR FERENC: <i>A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye főpapsága és a ruszin identitás viszonyrendszere 1848–1849-ben</i>	59
DANCS KRISZTINA: <i>A beregszászi református temető általános jellemzése</i>	71
MOLNÁR D. ERZSÉBET: <i>Bognár Zalán: Hadifogolytáborok és (hadi)fogolysors a Vörös Hadsereg által megszállt Magyarországon (1944–1945)</i>	83

Pedagógia

ÉVA BAKOTA PÓSFAI: <i>The Geographical Interpretation of the Diffusion of the Information Technology Engineer Knowledge</i>	87
BERGHAUER-OLASZ EMÓKE: <i>Erős tudás iránti vágy az elismerés szükségletével (Esettanulmány)</i>	99
PALLAY KATALIN: <i>Traumatizált élmények feltárása a képi kifejezéspszichológiai módszerek segítségével</i>	114
SZENYÓ DIANNA: <i>A rajzfejlődési sajátosságok kisiskolás korban</i>	120

Filológia

ISTVÁN CSERNICKÓ: <i>The European Charter for Regional or Minority Languages by Ukraine</i>	127
H. TÓTH ISTVÁN: <i>Az Úrangyala könyörgésének szövegtani vizsgálata</i>	147
BRENZOVICS MARIANNA: <i>Emily Dickinson 712. verse. Because I could not stop for Death (712)</i>	158
GÁL ADÉL: <i>A katonaszolgálat emlékei a kéziratos füzetekben</i>	162

Egyéb (gazdaság, biológia...)

- М. С. ДНІСТРЯНСЬКИЙ, Н. І. ДНІСТРЯНСЬКА:** *Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)* 174
- FENYVES VERONIKA – SEPSI BARBARA:** *Svájci frank, euró és forint alapú jelzáloghitelek a futamidő harmadánál* 181
- BALOG NÓRA:** *Nagydobrony jólétföldrajzi és térszerkezeti viszonyainak vizsgálata geoinformatikai módszerekkel* 187
- BERGHAUER SÁNDOR – NAGY ORSOLYA:** *Ökoturisztikai lehetőségek Kárpátalján*..... 199
- VINCE TÍMEA:** *A Vérke-csatorna vízének állapota néhány vizsgált paraméter alapján*.... 208
- SZANYI SZABOLCS – KÖDÖBÖCZ KLÁRA:** *Első adatok a Somi-hegy (Beregi-sík, Nyugat-Ukrajna) egyenesszárnyú (Orthoptera) faunájához* 217

*

Fejér Klára köszöntése

- BÁRÁNY BÉLA:** *Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеца «Обездоленность»*..... 222
- FODOR KATALIN:** *Puskin Jevgenyij Anyegin c. művének reáliafordítási szempontból való elemzése* 240
- ILONA HUSZTI:** *The Process of Becoming a Teacher as Viewed by Mentors and Will-be Teachers* 246
- LECHNER ILONA:** *Újszerű kifejezések a kárpátaljai magyar nyelvhasználatban (kérdőíves kutatás)*..... 262
- TAMÁS VRÁBEL:** *The Culture of Speech in Cross-Cultural Communicatin*..... 277

М. С. Дністрянский, Н. І. Дністрянка***

Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)

Резюме. Розкрито суспільно-географічне значення та соціально-економічні проблеми дуже малих міських поселень України. Обґрунтовано концептуальні принципи оптимізації структури розселення України. Розкрито перспективні напрями трансформації мережі міських поселень Львівської області. Визначено можливості розширення економічної бази дуже малих міст і селищ міського типу регіону.

Abstract. A socio-geographical importance and socio-economic problems of very small urban settlements of Ukraine are revealed. Conceptual principles of optimization of the structure of settlement in Ukraine are grounded. Promising areas of transforming network of urban settlements in Lviv region are discussed. Possibilities of expansion of economic base of very small towns and villages of the region are designated.

Процеси заселення, освоєння та соціального розвитку України безпосередньо пов'язані з функціонуванням малих міських поселень, середовище яких формується двома категоріями – малими містами і селищами міського типу. Серед малих міст України особливу групу становлять дуже малі міста, людиною до 10 тис. осіб, які згідно з чинними українськими нормативними документами навіть не відповідають критеріям міста¹. Такі дуже малі міста і за своїм демографічним та соціально-економічним потенціалом, і за внутрішньою територіальною структурою є дуже подібними до селищ міського типу, а тому ці дві групи поселень доцільно об'єднати в категорію дуже малих міських поселень. Зауважимо, що таке об'єднання є доцільним лише для зручності суспільно-географічного аналізу і водночас – непотрібним у практиці адміністративно-територіальних відносин, тобто в контексті надання цим групам поселень якогось одного окремого статусу, наприклад, статусу містечка, оскільки це передбачало б і позбавлення дуже малих міст власне статусу міста, що негативно позначилося б на їхньому соціальному розвитку.

Дуже малі міські поселення загалом зосереджують на сьогодні доволі значну частку населення як України (15,6 %), так і Львівської області (16,7 %). Водночас їхня питома вага в економічному потенціалі держави

* Доктор географічних наук, професор кафедри географії Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II.

** Старший лаборант кафедри географії України Львівського національного університету імені Івана Франка

¹ Указ Президії Верховної Ради УРСР від 12 березня 1981 року «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР» // Відомості ВР УРСР, 1981. №12. – С. 179–181

є помітно меншою. Але з огляду на значне поширення дуже малих міських поселень, їхній людський та культурно-туристичний потенціали, а також виконання ролі локальних центрів в обслуговуванні сільської місцевості, ця категорія поселень виконує важливі міжпоселенські функції, стаючи одним із чинників збалансування усїєї поселенської мережі та стабілізації демогеографічної ситуації у віддалених місцевостях.

Дослідження перспектив розвитку дуже малих міських поселень в системах розселення України, враховуючи подібність більшості тенденцій, достатньо здійснити в межах одного регіону. Вибір Львівської області як базового регіону дослідження є достатньо обґрунтованим, оскільки область має одну з найширших мереж поселень цієї категорії в Україні (34 селища, 3,85% від усіх селищ України) і найбільшу кількість дуже малих міст (22 поселення, 23,2% від усіх дуже малих міст України). До того ж розміщення та розвиток дуже малих міських поселень Львівської області має багато спільних рис з іншими західноукраїнськими регіонами, особливо галицькими, адже населені пункти цих регіонів формують єдиний і суцільний поселенський масив, що пов'язано з синхронністю та подібністю процесів заселення, розвитку поселень у подібних історичних та природних умовах.

Зважаючи на складні демогеографічні та економіко-географічні процеси, що відбуваються в світі та нашій державі, дуже малі міські поселення України знаходяться сьогодні в досить скрутному становищі. Більшість із них потерпає від недостатності засобів виробництва та інвестицій, а тому має депресивний характер, що робить особливо актуальним питання прогнозування їхніх подальших перспектив та й загалом моделювання оптимальних співвідношень у системі розселення.

Отже, необхідність соціально-економічного піднесення малих міських поселень, є загально визнаною проблемою, яка знаходить підтримку і фахівців різного профілю², і широкої громадськості, але в державі не простежуються реальні дієві заходи щодо покращення становища цієї групи поселень. Прикладом позитивної налаштованості на вирішення проблем функціонування малих міських поселень було прийняття у 2004 році Верховною Радою Програми розвитку малих міст³. Незважаючи на те, що нею не охоплено селища міського типу, все ж у загальних рисах окреслено потреби всіх малих міських поселень. В аналітичній частині програми було виділено більшість соціально-економічних проблем малих міст, визначено типологічні особливості та можливі варіанти посилення їхнього потенціалу. Однак реальні зміни щодо

² Шепотько Л. О. Науково-методичні основи визначення і державної підтримки занепадаючих поселень / Л. О. Шепотько, О. П. Максимюк // Державне регулювання соціально-економічного розвитку села. – К.: Ін-т економіки НАН України, 1995.–С. 39–49.

³ Шульц С. Л. Проблеми розвитку малих міст Львівської області та програмно-цільовий підхід до їхнього розв'язання / С. Л. Шульц, І. З. Сторонянська, М. В. Максимчук // Соціально-політичні та соціально-економічні процеси в регіонах. – Львів: Ін-т регіон. досліджень НАН України, 2009. – С. 47 – 63

покращення становища малих міст так і не відбулися. Це пов'язано як з несприятливою макроекономічною ситуацією в державі, так і з негативними тенденціями політичної боротьби за владу, які взагалі унеможливають проведення конструктивної регіональної політики. Тому проблема активізації ролі малих міських поселень (і малих міст, і селищ) потребує як глибокого концептуального осмислення, так і створення необхідних економічних і політичних передумов практичної реалізації.

У концептуальному аспекті важливо з'ясувати: 1) якою мала б бути оптимальна модель ієрархічної структури розселення; 2) яким мало б бути місце малих міських поселень у перспективній і збалансованій системі розселення. Відповіді на ці питання лежать не лише в екістичній площині, але безпосередньо пов'язані з розвитком політичної та економічної системи. Зокрема, в розвитку політичної системи стратегічно важливо уникнути гіперконцентрації політичного життя у столиці та регіональних центрах, створити передумови громадсько-політичної самоорганізації соціального середовища малих міських поселень, яке дало б їм змогу не бути пасивним об'єктом центральної політики, а впливати на прийняття загальнодержавних рішень.

У державній стратегії важливо не допустити, щоб економічний розвиток відбувався лише у великих центрах. Тому органам державної влади та місцевого самоврядування необхідно розробити та реалізувати для усіх міських поселень програму конкретних виробничих проєктів із залученням як державних коштів, так і зовнішніх й внутрішніх приватних інвестицій, які забезпечили б докорінну модернізацію транспортної системи, інженерної інфраструктури, нарощування промислового потенціалу, насамперед наукомістких виробництв важкої індустрії, а також легкої та харчової промисловості, уникаючи водночас радянських установок на концентрацію виробництва у великих центрах, долаючи внутрішню регіональні диспропорції у розвитку господарства, насамперед між обласним центром і малими міськими поселеннями. Слід підкреслити, що без нарощування виробничого потенціалу поселень та обсягів виробництва забезпечити їх зайнятість та поступальний економічний розвиток є практично неможливими. Реалізація такого напрямку економічного розвитку дасть поштовх дальшим процесам урбанізації і розбудови мережі міських поселень. У цих умовах реальним буде ставити питання не лише про збереження системи малих міських поселень, але й про її розширення.

Отже, якщо українське суспільство зуміє забезпечити зростання промислового потенціалу, який, своєю чергою, стимулюватиме дальші процеси урбанізації, то, очевидно, більшої актуальності набуде питання проєктування загальних контурів системи розселення. Концептуальне осмислення цієї проблеми дає змогу висунути кілька положень. По-перше, незважаючи на неминуче зменшення кількості сільського населення в процесі урбанізації

(а це необхідно з огляду на перенаселеність сільської місцевості) важливо зберегти саму мережу сільських поселень, оскільки зменшення кількості сільських поселень – це негативний процес звуження простору сільської місцевості та погіршення її соціально-економічної освоєності. Тому неминуче зменшення людності сільських поселень має бути поєднане зі збереженням (а ще краще – зі збільшенням) їхньої функціональної спроможності в соціально-економічному освоєнні території шляхом збереження оптимальних вікових співвідношень у структурі населення, покращення рівня агротехніки та транспортної й інженерної інфраструктури. По-друге, епіцентром урбанізації мають стати не лише великі міста, але й малі міські поселення, причому важливо не лише не допустити зменшення кількості дуже малих міських поселень, але й забезпечити в окремих випадках розширення їхньої мережі шляхом трансформації великих сіл та формування нових поселень у процесі індустріального розвитку. По-третє, збільшення демографічної ваги та промислового потенціалу малих міських поселень необхідно поєднувати зі збільшенням їхнього культурного та соціально-політичного значення. Одним з необхідних кроків піднесення ролі дуже малих міських поселень є перейменування селищ у містечка й нове нормативне обґрунтування цієї категорії поселень.

В умовах економічного росту та збалансованого перебігу урбанізаційних процесів так чи інакше постане питання оптимізації в Львівській області і системи розселення, насамперед її ієрархічної структури. Виходячи з потреб зрівноваження екістично-географічних співвідношень в регіоні, на дальшу перспективу (впродовж 20 наступних років) доцільною є така ієрархічна модель міських поселень: одне дуже велике місто Львів (близько одного млн осіб), перехід Дрогобича та Червонограда до категорії великих міст (понад 100 тис. осіб), збільшення демографічного потенціалу Стрия, трансформація Самбора до рівня середніх міст (від 50 до 100 тис. осіб), наближення до цієї категорії Золочева і Бродів, підвищення приблизно у 1,2–2 рази демографічного потенціалу всіх інших міських поселень. Контроль за реалізацією стратегії соціально-економічного та екістичного розвитку мають здійснювати місцеві та регіональні органи місцевого самоврядування, стаючи ініціаторами нових проектів та залучаючи різні джерела інвестування.

На підставі зазначених концептуальних й методологічних підходів у процесі активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень Львівської області актуальними є кілька завдань. Це, зокрема: а) призупинення тенденцій до поглиблення депресивності соціально-економічного розвитку деяких селищ та дуже малих міст з метою збереження їхнього статусу; б) визначення перспективних напрямів економічного піднесення поселень цієї категорії та в) виявлення варіантів її розширення. Перше завдання особливо актуальне для селищ міського типу Бориня, Нижанковичі, Нові

Стрільця, Поморяни, Стара Сіль та дуже малих міст Угнів, Белз, Глиняни, Бібрка, Комарно, Новий Калинів, Хирів, Доброміль. На початку ХХІ ст. ці поселення відзначалися помітним застоєм у соціально-економічному розвитку, подоланню якого сприяв би розвиток малого і середнього бізнесу в легкій, харчовій та лісовій галузях промисловості, а також у сфері послуг. Першочерговим для цих поселень є також обладнання житлового фонду газом, каналізацією, водопостачанням, яке може дати поштовх розвитку туризму, рекреаційного господарства. Вирішення цієї проблеми, з огляду на обмеженість місцевих фінансових ресурсів, потребує формування цільового інвестиційного проекту.

Для активізації ролі селищ міського типу, які виконують здебільшого промислові функції (Добротвір та Гірник), необхідним, з одного боку, є покращення економічної ситуації у відповідних базових галузях, а з іншого – подолання економічної монофункціональності шляхом розширення економічної бази цих поселень. Ще складнішим завданням є налагодження економічного життя міста Новий Калинів, яке за більшістю ознак все ще залишається на рівні гарнізонного містечка. В тих селищах (Дашава, Івано-Франкове, Красне, Щирець, Шкло) та дуже малих містах (Буськ, Радехів, Сколе, Старий Самбір, Турка, Великі Мости, Ходорів), які мали наприкінці ХХІ ст. кращі економічні передумови, але не зуміли зберегти усі виробничі потужності, важливо здійснити інвентаризацію основних фондів, визначити можливі варіанти санації тих суб'єктів господарювання, які опинилися у складній економічній ситуації. В контексті модернізації залізничного транспорту необхідно закласти і нові можливості посилення ролі таких залізничних станцій, як Красне та Жвирка. У моделюванні варіантів прикордонного українсько-польського співробітництва слід враховувати різнобічні інтереси таких селищ та дуже малих міст, як Краковець, Нижанковичі, Немирів, Доброміль, Мостиська, Рава-Руська, Хирів.

У розрізі окремих секторів економіки поживавлення соціально-економічного становища селищ можливе внаслідок активізації ролі малого і середнього бізнесу в таких галузях промисловості, як лісова та деревообробна, будівельних матеріалів, легка та харчова, а також унаслідок пошуку нових точок росту в сфері послуг. Зокрема, пропульсивними галузями в контексті соціально-економічного розвитку селищ мають усі підстави стати рекреаційне господарство і туризм. Аналіз перспектив розвитку цих галузей передбачає всебічне економічне оцінення рекреаційно-туристичного потенціалу селищ, економіко-географічну основу якої має скласти дослідження відповідних ресурсів, поєднане з оціненням усіх видів інфраструктури, а також сусідського положення, насамперед в контексті рекреаційно-туристичних можливостей сусідніх населених пунктів. На думку А. В. Степаненка, резервом піднесення

гірських та передгірських міських поселень є «зелена» економіка, насамперед розвиток «зеленого» агробізнесу⁴.

У контексті перспектив розвитку туризму виділяються містечка, які сформувалися (трансформувалися) протягом післявоєнного періоду в міські поселення тією чи іншою мірою завдяки прискореному розвитку рекреаційного господарства (Брюховичі, Великий Любінь, Немирів, Славське, Східниця, Шкло), враховуючи їхнє розміщення, потреби населення, і які на сьогодні зберігають значний резерв подальшого розширення рекреаційних потужностей, що, своєю чергою, потребуватиме створення нової сучасної інфраструктури. Для цього вже є сприятливі передумови, враховуючи інвестиційну привабливість галузі та зростання інвестиційних можливостей українських бізнесових структур чи їхніх зарубіжних партнерів. Значним потенціалом гірських природно-туристичних ресурсів володіють Бориня, Верхнє Синьовидне, Підбуж, Сколе, Турка, який однак обмежений недостатнім розвитком інфраструктури. Водночас низка дуже малих міських поселень Львівської області (Белз, Глиняни, Добромиль, Стара Сіль, Олесько, Поморяни, Підкамінь, Судова Вишня, Угнів) зосереджують і значні туристичні ресурси історико-культурного походження, впорядкування та реклама яких могли б мати важливе атракційне значення для дальшого розгортання туристичної індустрії регіону.

Розширення мережі дуже малих міських поселень є реальним та необхідним лише у випадку значного піднесення в промисловості, яке потягнуло б подальші урбанізаційні процеси. Неминучою в цьому випадку є диференціація у розвитку сільських поселень, окремі з яких, насамперед великі за людністю, могли б трансформуватись у міські. Безперечно, більшість з дуже великих сіл, з огляду на невисоку густоту населення, особливості забудови та господарства, не має реальних підстав для перетворення в міські поселення. Але все ж деякі з них відповідають більшості критеріїв, необхідних для віднесення до категорії містечок. Частково це стосується деяких дуже великих підльвівських сіл (Давидів, Зимна Вода, Солонка, Сокільники, Муроване, Оброшине) з досить добре розвинутою інфраструктурою. Є підстави для розширення селищної мережі і в інших частинах області, у т. ч. на півдні та півночі регіону, де густота селищної мережі є нижчою. Так, село Стоянів Радохівського району має не лише достатній демографічний потенціал (3014 мешканців), але і мало у минулому міські права. Є тут і деякі важливі інфраструктурні об'єкти. Деякі сучасні села (Стрілки, Крукенечі, Новий Милятин) до реформи 60-х років минулого століття навіть виконували функції районних центрів. І хоча в результаті втрати вищого адміністративного статусу їхній сукупний суспільно-географічний потенціал суттєво знизився, все ж і на сьогодні с. Стрілки Старосамбірського району має вигідне транспортно-географічне положення, значний демографічний та інфраструктурний потенціали. Є тут і меблева фабрика та інші суб'єкти промисловості. Зважаючи на це,

⁴ Висловлено у розмові з авторами.

для регулювання процесів урбанізації і за наявності політичної волі можна ставити питання про надання деяким великим селам з належною соціально-культурною інфраструктурою, відповідними історико-географічними передумовами (тут особливо важливим є досвід виконання функцій адміністративних центрів) статусу містечка. Розглядаючи варіанти розширення мережі дуже малих міських поселень, треба враховувати і той факт, що через високу густоту сіл у Львівській області є великі запити на покращення якості соціально-економічного обслуговування сільської місцевості, а одним із шляхів вирішення цієї проблеми є зміцнення ролі дуже малих міст і містечок як обслуговуючих центрів.

ЛІТЕРАТУРА

- Указ Президії Верховної Ради УРСР від 12 березня 1981 року «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР» // Відомості ВР УРСР, 1981. №12. – С. 179–181.
- Шепотько Л. О. Науково-методичні основи визначення і державної підтримки занепадаючих поселень / Л. О. Шепотько, О. П. Максимюк // Державне регулювання соціально-економічного розвитку села. – К.: Ін-т економіки НАН України, 1995. – С. 39–49.
- Шульц С. Л. Проблеми розвитку малих міст Львівської області та програмно-цільовий підхід до їхнього розв'язання / С. Л. Шульц, І. З. Сторонянська, М. В. Максимчук // Соціально-політичні та соціально-економічні процеси в регіонах. – Львів: Ін-т регіон. досліджень НАН України, 2009. – С. 47 – 63.
- Яворська В. В. Геодемографічні процеси і геодемографічні райони Українського Причорномор'я: методологічні і методичні проблеми. Монографія // В. В. Яворська. – Одеса: Астропринт, 2007. – 208 с.

Наукове видання

ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Історичні, філологічні та педагогічні науки

Том XII, №2

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Головні редактори *І.Орос, Й.Сікура*
Заступники головних редакторів *І.Мандрик, М.Сюсько, А.Сабо*
Відповідальний редактор *І.Пенцкофер*
Відповідальний секретар *І.Силадій*
КОРЕКТУРА *І.Варцаба, О.Кордонець, М.Левринц*
ВЕРСТКА *А.Козут*

Видавництво Валерія Падяка
Ужгород, 88006, вул. Гагаріна 14/3, тел. (0312)-693132

Підписано до друку 12. 12. 2013 р.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 22,6. Наклад 300. Зам. №

Віддруковано з оригіналів

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua